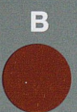

Part Code
ST1316

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

~~Do użytku wewnętrznego~~

Egz. Nr 1

Plk dr hab. Michał HUZARSKI

DZIAŁANIA TAKTYCZNE DYWIZJI DRUGIEGO RZUTU OPERACYJNEGO KORPUSU

Studium taktyczne p.k. „POTĘGA”

63909

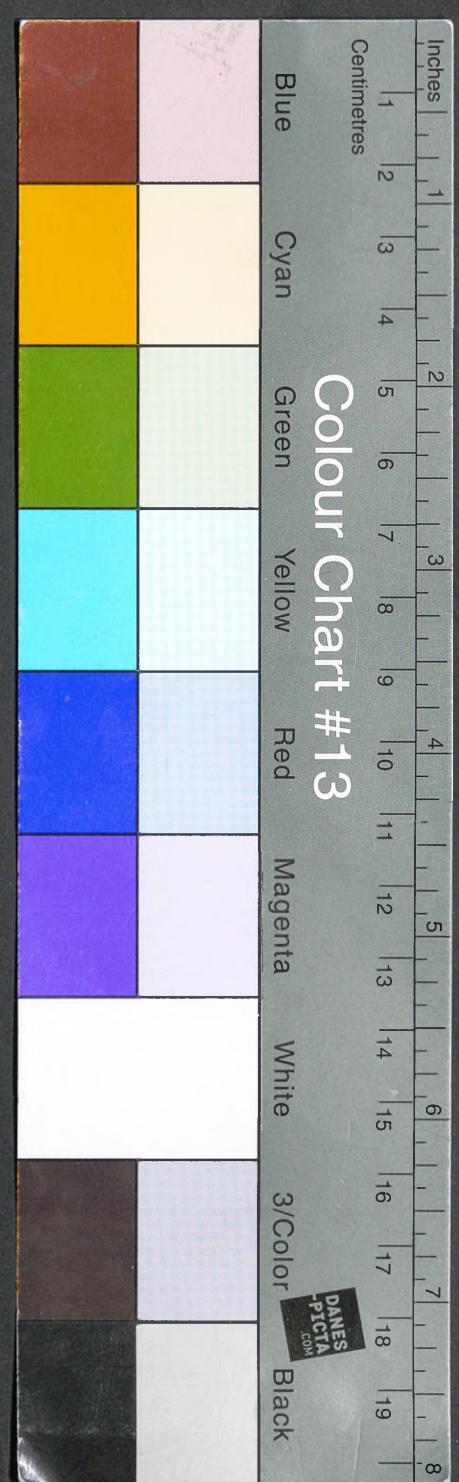
Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/2835

05-002835-001-0

WARSZAWA

1995

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGOLNEJ

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
Egz. Nr 1

Płk dr hab. Michał HUZARSKI

DZIAŁANIA TAKTYCZNE DYWIZJI DRUGIEGO RZUTU OPERACYJNEGO KORPUSU

Studium taktyczne p.k. „POTĘGA”

63909

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/2835

05-002835-001-0

WARSZAWA

1995

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

plk dr hab. Michał HUZARSKI

DZIAŁANIA TAKTYCZNE DYWIZJI
DRUGIEGO RZUTU OPERACYJNEGO KORPUSU

Studium taktyczne
"POTĘGA"

SPIS TREŚCI

	Strona
W S T Ę P	4
1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE	6
1.1. Przedmiot i cel badań	6
1.2. Problemy i hipotezy	7
1.3. Metody i teren badań	10
2. UWARUNKOWANIA I ZAŁOŻENIA OGÓLNE DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH DRUGORZUTOWEJ DYWIZJI	12
2.1. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne	12
2.2. Ogólne założenia operacyjne	14
3. PRZEZNACZENIE, MIEJSCE, ROLA I ZADANIA DYWIZJI DRUGIEGO RZUTU W OPERACJI	16
3.1. Przeznaczenie i miejsce dywizji w operacji	16
3.2. Rola i zadania dywizji w operacji	19
4. WPŁYW STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ NA FUNKCJONALNOŚĆ DYWIZJI DRUGIEGO RZUTU	21
5. PRZEMIESZCZENIE	24
5.1. Cele i rozmach przemieszczeń	24
5.2. Sposoby przemieszczeń	25
6. SYSTEM OBRONY I NATARCIA DRUGORZUTOWEJ DYWIZJI	27
6.1. Uwagi ogólne	27
6.2. Ugrupowanie bojowe	28
6.3. System ognia	30
6.4. System informacyjny, infrastruktury taktycznej, zabezpieczenia bojowego i logistycznego	32

7. SPECYFIKA PROWADZENIA WALKI OBRONNEJ I ZACZEPNEJ PRZEZ DRUGORZUTOWĄ DYWIZJĘ	36
7.1. Prowadzenie obrony	36
7.2. Prowadzenie natarcia	38
8. OGÓLNA PROGNOZA ROZWOJU DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH DRUGORZUTO- WEJ DYWIZJI	41
ZAKOŃCZENIE	43
LITERATURA	45
ZAŁĄCZNIKI	

W S T Ę P

Uznawane za przełomowe, zmiany warunków bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej lat dziewięćdziesiątych wytworzyły zapotrzebowanie na nowe koncepcje obronne, począwszy od strategii, a kończąc na sposobach przygotowania i prowadzenia walki.

Na temat działań taktycznych w obecnych uwarunkowaniach obronności kraju pojawiło się ostatnio wiele ciekawych opracowań. Dotyczą one przeważnie rodzajów walki w różnych sytuacjach bojowych. Natomiast prezentowane studium przedstawia w sposób całościowy działania taktyczne dywizji drugiego rzutu operacyjnego korpusu. Podjęcie próby naukowego opracowania tego tematu wynikało z pojawiającego się zapotrzebowania na teoretyczne i praktyczne koncepcje rozwiązań tego problemu.

Jako tło do rozważań przyjęto ogólne zasady działań taktycznych, a główną uwagę zwrócono na różnice występujące między walką pierwszego i drugiego rzutu operacyjnego i to było podstawą wyłuskania specyfiki w działaniach dywizji drugiego rzutu.

Podczas prowadzonych badań wykorzystano aktualne opracowania teoretyczne, doświadczenia z prowadzonych ostatnio ćwiczeń oraz wiedzę pracowników naukowo-dydaktycznych i specjalistów wojskowych.

Dynamiczny rozwój działań taktycznych, zwłaszcza w wymiarze powietrzno-lądowym i obszarach walki o przewagę (głównie informacyjną) wymaga dokonywania ciągłych zmian w sposobach przygotowania i prowadzenia boju. Dotyczy to także dywizji drugorzuto-

wych, które przede wszystkim ze względu na swe położenie i wielowariantowy charakter zadań zostały w prezentowanym studium przedstawione w sposób wyróżniający ich odrębność.

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

1.1. Przedmiot i cel badań

Temat niniejszego opracowania "Działania taktyczne dywizji drugiego rzutu operacyjnego" jest sformułowany w sposób czytelny i jednoznacznie umiejscowiony w naukach wojskowych. Określenie przedmiotu badań również nie powinno budzić wątpliwości. Jest on zawarty w temacie i dotyczy dywizji drugiego rzutu operacyjnego.

Najczęściej przyjmuje się, że przedmiotem wojskowych badań naukowych jest walka zbrojna¹. Niewątpliwie działania taktyczne dywizji drugiego rzutu operacyjnego są częścią walki zbrojnej a ponadto charakteryzują się określoną specyfiką. Właśnie ta specyfika jest przedmiotem szczególnego zainteresowania badacza, gdyż ona ma decydujący wpływ na odmienność działań taktycznych dywizji w porównaniu z ogólnie znanym działaniem dywizji pierwszorzutowej.

Uogólniając powyższe dociekania dochodzimy do konstatacji, że *przedmiotem badań* w niniejszej pracy jest drugorzutowa dywizja wraz z wszelkimi uwarunkowaniami rzutującymi na specyfikę jej działań taktycznych.

Stwierdzenia te upewniają nas w przekonaniu, że temat pracy jak i określony przedmiot badań znajduje się w kręgu zainteresowań nauk wojskowych.

Na podstawie refleksji teoretycznych wynikających z literatury i osobistych doświadczeń oraz zgodnie z tematem i przedmio-

-----
1. E.Wiśniewski, *Metodyka wojskowych badań naukowych*, Warszawa 1983, s.25

tem badań CELEM GŁÓWNYM niniejszego studium było określenie koncepcji działań taktycznych drugorzutowej dywizji z wyeksponowaniem specyfiki wielowariantowego jej wykorzystania.

Wymieniona koncepcja miała niejako dwie płaszczyzny - pierwsza obejmowała ogólnie uznane zasady działań związku taktycznego, druga natomiast określała specyfikę walki dywizji drugorzutowej z jednoczesnym dążeniem do zapewnienia wysokiej efektywności wykonywanych zadań.

1.2. Problemy i hipotezy

Na podstawie obecnego stanu wiedzy na rozważany temat i stosownie do określonego celu pracy przyjęto, iż *główny problem badawczy* może być wyrażony w postaci następującego pytania: czym charakteryzują się i co wyróżnia działania taktyczne drugorzutowej dywizji oraz w jaki sposób osiągać możliwie najwyższą skuteczność w realizacji zamierzonych celów walki i operacji?

Z tak sformułowanego problemu głównego niniejszej pracy wynikają następujące problemy szczegółowe:

1. Jakie uwarunkowania i ogólne założenia operacyjne określają charakter działań taktycznych drugorzutowej dywizji?
2. Jakie jest przeznaczenie, miejsce, rola i zadania dywizji drugiego rzutu w operacji?
3. Jaka struktura organizacyjna dywizji drugorzutowej zapewni jej wysoką funkcjonalność w działaniach taktycznych?
4. Czym będą się charakteryzowały systemy obrony i natarcia drugorzutowej dywizji?

5. Jaka jest specyfika prowadzenia walki obronnej i zaczepnej przez drugorzutową dywizję?

6. Jaka jest prognoza rozwoju działań taktycznych drugorzutowej dywizji?

Uzyskanie naukowo uzasadnionych odpowiedzi na powyższe pytania pozwoli jednocześnie rozwiązać dostrzeżone problemy w sposób całościowy i wyczerpujący. Wymaga to jednak zastosowania i przeprowadzenia odpowiedniej procedury badawczej, której oczekiwanym efektem jest hipoteza naukowa. Nie zakładano, iż będzie ona całkowicie odkrywczą gdyż stan wiedzy na temat działań taktycznych dywizji drugiego rzutu operacyjnego opiera się na liczącym się dorobku teoretycznym powstałym w wyniku wieloletnich doświadczeń. Dostrzec jednak można, że problematyka ta nie była odrębnie i całościowo rozważana i badana. Czynniono to niejako w uzupełnieniu opracowań tematów zasadniczych, które dotyczyły przeważnie dywizji pierwszego rzutu i działań operacyjnych.

Wymieniona wiedza stanowi jednak podstawę do formułowania hipotetycznych przewidywań ze znacznym prawdopodobieństwem potwierdzenia ich prawdziwości. Dotyczą one obszarów teorii, które wymagają nowego spojrzenia lub uzupełnienia w postaci rozwiązań tych problemów szczegółowych, które nie były dotychczas rozważane.

Na podstawie oceny obecnej wiedzy na podjęty temat niniejszego studium sądzić można, że całokształt problematyki działań taktycznych dywizji drugiego rzutu w obecnych uwarunkowaniach obronnych RP jest niezwykle trudny do naukowo uzasadnionego opracowania. Trudność ta wynika z przeznaczenia i możliwości

wielowariantowego użycia badanej dywizji bez wyraźnych priorytetów ukierunkowujących na przyjmowanie (opracowywanie) określonej koncepcji działania.

Wiele przesłanek przemawia za tym aby przyjąć ogólny podział na równorzędne ważne przygotowania tak do walki obronnej, jak i zaczepnej - zgodnie z zasadniczym przeznaczeniem operacyjnym dywizji drugorzutowej. Jednocześnie dostrzegana jest pewna odmienność tych działań w stosunku do dywizji pierwszorzutowych. Dlatego też oczekiwać można pojawienia się wielu elementów nadających walce specyficzny charakter. W obronie jest to jej organizacja bez styczności z przeciwnikiem, w szerokim pasie dyktowanym brakiem podstaw do określania zasadniczych kierunków uderzeń przeciwnika. W natarciu natomiast wykonywanym przeważnie jako przeciwuderzający zwrot zaczepny, wystąpią otwarte skrzydła a zadanie polegać będzie na odzyskaniu utraconego terenu. W charakterze walki zarysowuje się dynamiczny jej rozwój w wymiarze powietrzno-lądowym.

Rozważana dywizja może być podporządkowana innemu, zagrożonemu uderzeniem znacznych sił przeciwnika, związkowi operacyjnemu, wchodzić w skład odwodu lub tworzonych zgrupowań centralnego podporządkowania.

Do sprawnego funkcjonowania w walce dyspozycyjnego potencjału bojowego należy tworzenie systemu, którego specyfika uwidoczni się w podsystemach, zwłaszcza w ugrupowaniu bojowym i koncepcji rażenia ogniowego.

Hipotetycznie zakładana, wyraźna specyfika wielowariantowych działań taktycznych drugorzutowej dywizji przyczyni się do

wypracowania efektywnych koncepcji walki służących osiągnięciu zamierzonych celów w wymiarze taktycznym i operacyjnym.

1.3. Metody i teren badań

Dobór metod badawczych wynikał z możliwości ich zastosowania przy jednoczesnym dążeniu do uzyskania wyników o wysokiej wartości naukowej. Pozostaje jednak w tym względzie pewna wątpliwość powodowana obawą przed niepełnym udokumentowaniem optymalizacji prezentowanych koncepcji. Wymieniona wątpliwość może być jednak wyjaśniona podczas kontynuacji badań tej problematyki w przyszłości.

Nie dokonywano tu klasycznego podziału na metody teoretyczne i empiryczne gdyż one w procesie badawczym się zazębiają i uzupełniają. Takie metody teoretyczne jak analiza, synteza i uogólnienie były stosowane w całej procedurze badawczej, w tym również podczas badań empirycznych.

Bieżąca działalność naukowo-dydaktyczna została wykorzystana do prowadzenia dyskusji ukierunkowanej z nauczycielami akademickimi oraz obserwacji wybranych fragmentów ćwiczeń dowódczo-sztabowych i szkieletowych.

Wartościowy materiał badawczy uzyskano w wyniku przeprowadzonej ankiety z wybranymi specjalistami - teoretykami i praktykami wojskowymi (Sztab Generalny WP, Akademia Obrony Narodowej, Warszawski Okręg Wojskowy). Ankieta miała charakter sondażowy. Jej celem było zebranie i porównanie poglądów na wybrane, uznane za ważne problemy działań taktycznych dywizji drugorzutowej (Zał. 1 i 2).

W toku prowadzonych badań autor korzystał ze zbiorów Biblioteki Naukowej AON, ale również studiował wszelkie dostępne wydawnictwa, których publikacje traktowały o temacie studium.

Wykorzystano również sprawozdania grup badawczych ćwiczeń oraz wyniki osobistej obserwacji autora. Wartościowe okazały się informacje z Wydziału Sztabu Generalnego zajmującego się badaniami podczas ćwiczeń, w tym wnioski z ćwiczenia p.k. "KLON-95"¹.

Temat ćwiczenia korespondował z obszarem zainteresowań badawczych gdyż miał on następujące brzmienie: "Mobilizacyjne rozwinięcie dywizji, organizacja i prowadzenie obrony w drugim rzucie operacyjnym okręgu, zabezpieczenie i udział w przeciwuderzeniu". Powołana grupa badawcza sporządzała stosowne sprawozdanie i ten dokument został twórczo wykorzystany w niniejszym studium (zał.3).

Zwrócenie znacznej uwagi na temat i badania w ćwiczeniu "KLON-95" wynika z dążności do wykorzystywania najnowszych doświadczeń oraz z faktu, iż nauczyciele akademicy i studenci Akademii Obrony Narodowej mieli możliwość wzięcia czynnego udziału w tym ćwiczeniu.

-----
1. Sprawozdanie z badań przeprowadzonych podczas wieloszczeblowego ćwiczenia dowódczo-sztabowego z oznaczonymi wojskami WOW p.k. "KOLON-95", WOW, Warszawa 1995

2. UWARUNKOWANIA I ZAŁOŻENIA OGÓLNE DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH DRUGO- RZUTOWEJ DYWIZJI

2.1. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne

Bezpieczeństwo Polski uzależnione jest przede wszystkim od układu sił polityczno-militarnych w Europie. Układ ten ulegał ciągłym zmianom, a po 1989 roku można było dostrzec zjawiska optymistyczne wyrażające się w znacznych postępach budowania bezpieczeństwa europejskiego. Równoległe jednak odżywały tendencje niepokojące, do których zaliczyć można odradzanie się ruchów nacjonalistyczno-faszystowskich w naszych wschodnich i zachodnich sąsiadów. Musimy więc prowadzić ciągłe studia rozwoju wszelkich wydarzeń, które mogą stanowić zagrożenie dla naszej państwowości.

Przy ogólnym pokojowym i przyjaznym nastawieniu do naszych sąsiadów, musimy jednocześnie rozważać różne warianty niekorzystne dla rozwoju sytuacji w Polsce i stosownie do nich prowadzić przygotowania obronne naszego kraju. Jest to obecnie problem trudny, bowiem nie mamy gwarancji włączenia się do europejskiego systemu bezpieczeństwa. Stosunkowo "mglista" formuła "partnerstwa dla pokoju", wprowadzie przybliżyła wejście do struktur natowskich, to jednak jest ona mało konkretna gdyż nie zawiera precyzyjnych ustaleń. Dlatego też, w obecnych uwarunkowaniach zewnętrznych należy budować samodzielną strategię obronną kraju, uwzględniając perspektywiczną integrację europejską.

Nasza rzeczywista sytuacja geopolityczna i militarna to położenie między dwoma mocarstwami i w przypadku totalnej agresji

jednego z nich celem działań obronnych może być jedynie minimalizowanie jej skutków oraz podejmowanie wysiłków utrzymujących państwowość polską.

Według ocen ekspertów najbardziej prawdopodobnym wariantem, w którym możemy liczyć na sukces, to przeciwdziałanie lokalnej agresji o ograniczonych celach - w ramach roszczeń terytorialnych. Będzie to operacja obronno-zaczepna ekwiwalentnych sił wszechstronnie wzmocnionego korpusu zmechanizowanego.

Wymieniony wariant wynika z realnie zarysowujących się uwarunkowań zewnętrznych i on też stanowi podstawę do rozważań nad działaniami drugorzutowej dywizji. Równolegle z wypracowaniem koncepcji zasadniczej należy uwzględniać inne uwarunkowania celem podejmowania stosownych działań w sposób zorganizowany. Może to być np. walka z desantem operacyjnym przeciwnika; blokada rejonu klęski ekologicznej; udział w operacji pokojowej ONZ itp.

Istotny wpływ na działania taktyczne dywizji drugiego rzutu mogą wywierać uwarunkowania wewnętrzne. W swej części militarnej, wynikają one głównie z ocen zagrożenia agresją przeciwnika.

W wypracowaniu koncepcji przeciwdziałania zagrożeniom najważniejszym elementem jest potencjał bojowy i możliwości jego wykorzystania. Uwzględnić należy ponadto infrastrukturę obszaru działań, system obrony terytorialnej oraz przygotowanie struktur państwowych i społeczeństwa do działań wojennych.

Od wielkości i jakości ogólnego potencjału militarnego zależy będzie wartość bojowa i ilość drugorzutowych związków taktycznych. Wymienione wskaźniki nierozzerwalnie łączą się z możliwościami ekonomicznymi kraju, zwłaszcza z poziomem stosowanych

technologii przemysłowej. Są to wprawdzie uwarunkowania wewnętrzne natury ogólnej, odnoszące się do funkcjonowania całych Sił Zbrojnych, to jednak wywierają one również, dający się wyodrębnić, istotny wpływ na działania drugorzutowej dywizji.

2.2. Ogólne założenia operacyjne

Wszelkie koncepcje operacyjnego użycia wojsk wyprowadzane są od realnie istniejących i funkcjonujących struktur organizacyjnych. W obecnej rzeczywistości obronnej kraju mamy trzy korpusy zmechanizowane o strukturze dywizyjnej (po trzy-cztery DZ w KZ) i jeden korpus brygadowy (KOW).

W przypadku klasycznego mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia w korpusach o strukturze dywizyjnej, przyjmowane jest ugrupowanie, w którym do drugiego rzutu wydzielany jest jeden związek taktyczny.

Zależnie od azymutu i wagi zagrożenia, przeznaczona pierwotnie do drugiego rzutu dywizja może, zgodnie z przyjętą koncepcją operacyjno-strategiczną, być przydzielona innemu związkowi operacyjnemu z zamiarem wzmocnienia jego obrony, najczęściej również w drugim rzucie. Wymieniony wariant sytuacyjny należy więc rozważać w kontekście tworzonego zgrupowania korpuśnego.

Podczas wywiadów z ekspertami pojawił się problem - jak traktować dywizję drugorzutową wydzieloną do doraźnie organizowanej grupy operacyjnej lub odwodu Naczelnego Wodza? Pod względem formalnym, z chwilą wyłączenia dywizji ze składu korpusu, nie można jej brać pod uwagę w kalkulacjach operacyjnych. Jednak w okresie planowania bitwy i walki, z takimi wariantami należy

się liczyć i być gotowym do ich realizacji. Za wartość bojową i wyszkolenie dywizji, do czasu zmiany podporządkowania, odpowiada dowódca korpusu.

Każdy związek taktyczny powinien być przygotowany do umiejętnego prowadzenia walki w różnych jej rodzajach, zwłaszcza bronić się i nacierać. Jednak dywizja przewidywana wcześniej do drugiego rzutu musi w zamierzeniach szkoleniowych uwzględniać specyfikę wielowariantowości trudnej do sprecyzowania. Nawet w klasycznej sytuacji obrony korpusu, w oparciu o granicę państwa, w początkowym okresie wojny, nie można jednoznacznie przewidzieć czy dywizja będzie broniła kolejnego pasa, czy też wykona zwrot zaczepny.

Wiele nowych elementów i trudnych do przewidzenia sytuacji może mieć miejsce podczas udziału drugorzutowej dywizji w manewrowej operacji obronnej korpusu. Utrzymanie synchronizacji działań w dynamicznej walce prowadzonej w wymiarze powietrzno-ładowym, wymaga szczególnie wysokiej sprawności funkcjonalnej. W wymienionym zakresie nie mamy jeszcze wystarczająco wiarygodnych doświadczeń.

3. PRZEZNACZENIE, MIEJSCE, ROLA I ZADANIA DYWIZJI DRUGIEGO RZUTU W OPERACJI

3.1. Przeznaczenie i miejsce dywizji w operacji

Zgodnie z treścią wcześniej przedstawionych wyników dociekań, operację obronną należy traktować priorytetowo. Dlatego też od niej wskazane jest rozpocząć prezentację kolejnych rezultatów badań niniejszego studium.

Materiały źródłowe określają, iż drugi rzut operacyjny *przeznaczony* jest do wykonania przeciwuderzenia, rozbicia zgrupowań uderzeniowych przeciwnika włamujących się w obronę oraz utrzymania operacyjnej rubieży obrony. Rzut ten zazwyczaj rozmieszcza się w rejonach ześrodkowania za operacyjną rubieżą, którą przygotowuje się do obrony¹. Wojska zajmujące rejony obrony na rubieży operacyjnej mogą również częścią sił obsadzać rubież pośrednią.

Przedstawione przeznaczenie i miejsce dywizji drugiego rzutu w operacji obronnej jest ogólnie uznawane za poprawne. Preferuje ono aktywność obrońcy przy jednoczesnym przygotowaniu do uporczywej walki z przeciwnikiem w głębi ugrupowania operacyjnego.

Wymieniane w pierwszej kolejności przeciwuderzenie, a następnie obrona na rubieży operacyjnej stawia zwrot zaczepny na pierwszym miejscu. Jednocześnie zakres zamierzeń i czynności wykonywanych w ramach przygotowania obrony jest znacznie szerszy

-----
1. Działania operacyjne, Podręcznik, Warszawa 1993, s. 46-48

od odsiągania gotowości do natarcia. Dlatego też, w wypadkach ocenianej dużej przewagi przeciwnika, zakłada się często przyjęcie koncepcji opartej głównie na oporze, a więc z pierwszym wariantem obronnym.

W opracowaniach teoretycznych i podczas ćwiczeń, wiele uwagi poświęca się obecnie manewrowej operacji obronnej. Przeznaczenie drugorzutowej dywizji w tej operacji jest również wielowariantowe, jednak charakteryzuje się ono znaczną odmiennością. Z samej nazwy operacji wynika, że siła obrońcy ma być osiągnięta głównie przez manewr. W pierwszym okresie operacji dywizja może być przeznaczona do osłony działań opóźniających pierwszorzutowych związków taktycznych i stworzenia im warunków zorganizowanego odejścia na kolejne rubieże obronne.

W toku trwania operacji, zależnie od jej rozwoju, przeznaczenie dywizji może być wielowariantowe np.: zatrzymanie natarcia przeciwnika; przejście do działań opóźniających, wykonywanie zwrotów zaczepnych o zróżnicowanej skali i głębokości oraz organizowanie obrony na ostatecznej rubieży oporu.

Określając przeznaczenie dywizji drugiego rzutu w operacji obronnej należy dostrzegać możliwy, różny rozwój działań. Takim przykładem jest wytworzona sytuacja w ćwiczeniu pk. "KLON-95", która spowodowała użycie dywizji do stworzenia dogodnych warunków do wykonania przeciwuderzenia.

Z analizy miejsca rozważanej dywizji w operacji obronnej wynika, że powinno ono zapewniać swobodę manewru przy zachowaniu spójności operacyjnej. Przeprowadzona ankieta potwierdziła potrzebę rozmieszczania dywizji drugiego rzutu na ocenionym kierun-

ku głównego uderzenia przeciwnika.

Rozważanie przeznaczenia i miejsca dywizji drugiego rzutu w operacji zaczepnej w drugiej kolejności ma swoje uzasadnienie. Ze względu na jednoznacznie obronny charakter naszych koncepcji militarnych, operacje zaczepne, w swym klasycznym kształcie, straciły na znaczeniu.

Jako zasadniczy wariant do analiz i ocen należy przyjąć operację zaczepną jako przeciwuderzenie strategiczne siłami korpusu w składzie trzech związków taktycznych. Istotna jest tu głębokość przeciwuderzenia, która powinna stwarzać potrzebę stosowania zasady ekonomii sił i swobodnego manewru.

Zgodnie z obecnym stanem wiedzy teoretycznej i rezultatami doświadczeń uzyskanych podczas ćwiczeń, dywizja drugorzutowa w operacji zaczepnej przeznaczona jest głównie do rozbicia odwodów operacyjnych przeciwnika, potęgowanie uderzenia na jego głównym kierunku i opanowania terenów wcześniej zajętych przez agresora.

Najczęściej miejscem tej dywizji jest rejon ześrodkowania za związkami taktycznymi pierwszego rzutu, tak w rejonie związku operacyjnego położonego w głębi, jak i w sytuacji wyjściowej w styczności z przeciwnikiem.

Podczas marszu i wprowadzenia operacji zaczepnej drugorzutowa dywizja przemieszcza się w takiej odległości aby od otrzymania sygnału mogła wejść do bitwy za 2-3 godziny. Po rozpoczęciu natarcia, najczęściej z sąsiednią dywizją walczącą wcześniej, zaczyna być traktowana jako pierwszy rzut a dowódca korpusu odzwierca wówczas odwód lub drugi rzut z sił wyprowadzonych z bitwy.

3.2. Rola i zadania dywizji w operacji

Doświadczenia wojenne wykazały potrzebę tworzenia głębokiego ugrupowania obronnego celem potęgowania oporu i mobilnego manewrowania odwodami. W obecnych uwarunkowaniach, cel ten, przy odmiennych możliwościach, jest nadal aktualny. Stąd rola dywizji drugorzutowej, zważywszy na wcześniej przedstawione jej przeznaczenie, jest niezwykle ważna. Od jej działań w operacji obronnej zależy zatrzymanie przeciwnika rozwijającego natarcie, jak również możliwość odzyskania utraconego terenu w wypadku wykonywania zwrotu zaczepnego. Istnieją więc uzasadnione przesłanki do stwierdzenia, iż od działań dywizji drugiego rzutu w zasadniczym stopniu uzależniony jest ostateczny wynik operacji obronnej.

Podobnie ważną rolę spełnia dywizja w operacji zaczepnej. Wprowadzanie jej na głównym kierunku uderzenia w newralgicznym (decydującym) okresie bitwy, do rozbicia zasadniczego zgrupowania przeciwnika, świadczy o przywiązywaniu dużej uwagi do jej działań, akcentowanej wszechstronnym zabezpieczeniem.

Zadania rozważanej dywizji są pochodną przeznaczenia, miejsca i roli jaką ona spełnia. W operacji obronnej wykonywane przeciwuderzenie w postaci zwrotu zaczepnego jest dla dywizji zadaniem do natarcia. Specyfika tego zadania polega na tym, iż jest ono wykonywane samodzielnie i na głębokość włamania przeciwnika. Potrzebna więc będzie osłona skrzydeł i racjonalne wykorzystanie posiadanego potencjału bojowego.

Zadanie do obrony na rubieży operacyjnej charakteryzuje się niejasnością oceny przeciwnika, stąd muszą być tu przewidywane

rozwiązania alternatywne co do kierunku skupienia głównego wysiłku obrony.

W manewrowej operacji obronnej treść zadania powinna być podobna do obrony rubieży operacyjnej, natomiast specyfika manewrowych działań powinna być wyeksponowana podczas organizacji współdziałania.

W wymienionej wcześniej sytuacji operacyjno-taktycznej ćwiczenia pk. "KLON-95" drugorzutowa dywizja otrzymała zadanie, wspólnie z sąsiednimi związkami taktycznymi, siłami obrony terytorialnej, przy wykorzystaniu infrastruktury terenu zatrzymać natarcie zgrupowania uderzeniowego przeciwnika i stworzyć warunki do wykonania przeciwuderzenia podchodzącego związku operacyjnego.

Z powyższych przykładów wnioskować można, że treści zadań rozważanej dywizji w operacji obronnej mogą być różne i wymagają precyzowania w toku ich wykonywania.

Zadania drugorzutowej dywizji w operacji zaczepnej charakteryzują się wielowariantowością rubieży wprowadzania do bitwy i potrzebą wszechstronnego zabezpieczenia celem zapewnienia dużej siły i dynamiki uderzenia, zwłaszcza w początkowej fazie walki.

4. WPLYW STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ NA FUNKCJONALNOŚĆ DZIAŁAŃ DYWIZJI DRUGIEGO RZUTU

Z przeprowadzonych badań wynika, że nie ma uzasadnionej potrzeby specjalistycznego przygotowywania dywizji do walki w drugim rzucie operacyjnym. Podobnie należy również podchodzić do jej struktury organizacyjnej. Każda dywizja zmechanizowana o jednolitej strukturze powinna więc być w pewnym sensie uniwersalna - wszechstronnie przygotowana.

Można jednak rozważać już wcześniej sygnalizowaną ewentualność dostosowania zagadnień szkoleniowych, lub większego ich akcentowania w zależności od przeznaczenia dywizji w ramach operacyjnego rozwinięcia korpusu wydzielanego z okręgu wojskowego. Jeżeli zostaną wprowadzone zróżnicowane proporcje w programach szkoleniowych dywizji to nie powinny one wywierać istotnego wpływu na poziom ogólny ich gotowości bojowej.

Przy zgodności co do jednolitych struktur organizacyjnych dywizji, istnieje przekonanie, iż do pierwszego rzutu, zwłaszcza na główny kierunek działań powinna być wydzielona dywizja o największej wartości bojowej. Z tym poglądem trzeba się zgodzić gdyż jest on przekonywująco argumentowany. Natomiast w odniesieniu do dywizji drugiego rzutu, ze względu na specyfikę jej wielowariantowego i dynamicznego przeznaczenia, należy wymagać dostosowania struktur do działań i współdziałania w wymiarze powietrzno-lądowym.

Analizując struktury dywizji zmechanizowanych i pancernych funkcjonujących do 1989 roku, dywizji typu DZ-89 oraz obecne o

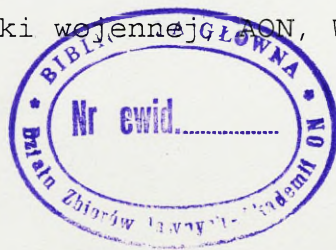
organizacji brygadowej (dwie BZ i jedna BPanc) można dostrzec zmiany pozytywne i negatywne.

Pozytywną stroną DZ-89 była jej jednolita uniwersalna organizacja pułków. Każdy z trzech pułków miał cztery bataliony - dwa bz i dwa bcz. Pozwalało to na wszechstronne ich wykorzystywanie. Negatywną stroną był natomiast odczuwalny brak czwartego oddziału, który mógł zapewniać swobodę w tworzeniu elementów ugrupowania bojowego. Obecna struktura organizacyjna typu 2005 ma podobną negatywną stronę pogłębianą zróżnicowaniem brygad na zmechanizowane i pancerną. Zmusza to do specjalizacji kosztem odejścia od uniwersalnego wykorzystania, zwłaszcza w odniesieniu do dywizji drugiego rzutu.

Ze względu na potrzebną kompatybilność ze strukturami NATO przejścia na strukturę brygadową jest uzasadnione. Jednak z przeprowadzonych badań wynika, że najlepszą funkcjonalność można osiągnąć w dywizji o jednolitej strukturze, w której zasadniczy trzon bojowy stanowią cztery jednolite brygady zmechanizowane składające się z dwóch bcz i trzech bz każda¹. Każda z tych brygad mogła by walczyć w dowolnym miejscu ugrupowania bojowego i wykonywać wielowariantowe zadania. Z czwartej brygady można stworzyć różne dodatkowe (doraźne) elementy ugrupowania bojowego, zwłaszcza te, które działają w wymiarze powietrzno-lądowym.

Proponowany skład organizacyjny dywizji nie jest więc podporządkowany ewentualnemu ich przeznaczeniu, lecz pozwala i ułatwia przyjmować różne koncepcje walki.

1. Por. S.Koziej, Postawy sztuki wojennej, AON, Warszawa 1992, s.83

Jest on korzystny we wszystkich rodzajach działań taktycznych i w odniesieniu do każdej dywizji. Drugorzutowy związek taktyczny może mieć wówczas szczególnie sprzyjające warunki do eksponowania swej specyfiki walki.

Istotnym problemem organizacyjnym, podnoszonym wielokrotnie przy różnych okazjach, jest potrzeba włączenia do składu organicznego dywizji formacji śmigłowców bojowych. Bez zrealizowania tego zamierzenia nie staniemy się partnerami armii krajów europejskich. Wzrost ekonomiczny kraju i uruchomienie rodzimej produkcji wysoko cenionych śmigłowców typu "HUZAR" pozwoli na urzeczywistnienie tych prognostycznych potrzeb.

Działania formacji śmigłowców bojowych są obecnie niezbędne zwłaszcza podczas dynamicznych zwrotów zaczepnych oraz aktywnych i manewrowych działań obronnych, charakterystycznych dla drugorzutowej dywizji.

5. PRZEMIESZCZANIE

5.1. Cele i rozmach przemieszczeń

Dywizje drugorzutowe mogą dokonywać przemieszczeń przed lub po wybuchu wojny. Najczęściej zamierzenia te wykonywane są w ramach operacyjnego rozwinięcia wojsk, zgodnie z celem pierwszej operacji.

CELEM przemieszczenia dywizji jest zajęcie określonego rejonu lub dokonanie jego zmiany w wyznaczonym terminie przy jednoczesnym zachowaniu gotowości do niezwłocznego wykonywania zadań planowych dla drugiego rzutu (lub nowych) całością sił lub przez tę część wojsk, która jest niezbędna do rozpoczęcia walki.

W pierwszej operacji obronnej, charakterystycznej dla początkowego okresu wojny, drugorzutowa dywizja przemieszcza się do rejonu zgodnie z wyznaczonym jej miejscem i rolą w ugrupowaniu operacyjnym. Osiągnięcie gotowości do działań zależy od wielu czynników. Wymienić tu można miejsce dywizji w chwili otrzymania zadania (stała dyslokacja, rejon alarmowy lub inny) i jego odległość od wyznaczonego do zajęcia rejonu. Istotne znaczenie ma również oddziaływanie przeciwnika, zwłaszcza wykonującego uderzenia z powietrza:

W wypadku działań w ramach organicznego związku operacyjnego rozmach przemieszczeń drugorzutowej dywizji może być mniejszy od dywizji przewidzinych do pierwszego rzutu. Może ponadto mieć ona więcej czasu na osiągnięcie gotowości bojowej ze względu na przeważnie planowaną organizację walki bez styczności z przeciwnikiem.

Diametralnie odmienna może być sytuacja wówczas kiedy dywizja zostanie podporządkowana innemu związkowi operacyjnemu celem jego wzmocnienia. Zależnie od zagrożenia i koncepcji obrony, rozmach przemieszczenia może być znaczny i sięgać 300-600 km.

W wypadku tworzenia odwodu Naczelnego Wodza z wyznaczonych dywizji drugorzutowych, rozmach ich przemieszczeń do zaplanowanych rejonów może być mniejszy od uprzednio wymienionego wariantu, gdyż miejsce odwodu z zasady ma położenie centralne.

Należy ponadto mieć na uwadze inne, nietypowe sytuacje, w których drugorzutowa dywizja będzie się przemieszczała. Może to być np. tworzenie doraźnych zgrupowań operacyjnych lub potrzeba ześrodkowania w rejonie zagrożonym desantem operacyjnym przeciwnika.

5.2. Sposoby przemieszczeń

Podstawowym sposobem przemieszczenia wojsk dywizji drugiego rzutu jest marsz. Może być ona też przewożona transportem kolejowym, powietrznym i wodnym.

Zależnie od możliwości sytuacji bojowej i czasu dokonywany jest wybór sposobu przemieszczenia. Może być on jednolity i mieszany.

Zważywszy na to, że pasy i obszary odpowiedzialności wojsk, w obecnych uwarunkowaniach obrony kraju, są znaczne a liczebność jednostek się zmniejsza, zapotrzebowanie na przemieszczenia, zwłaszcza dywizji drugorzutowych, może być duże. Ponadto nieuchrony jest ciągły wzrost dynamizmu działań taktycznych i operacyjnych. Wiąże się to z szybkim przemieszczaniem wojsk w newral-

giczne rejony i obszary.

Marsz kolumn, czy też transport kolejowy, a tym bardziej wodny staje się zbyt wolny, zwłaszcza dla potrzeb dywizji druzguzutowych. Stąd transport powietrzny i organiczne formacje szturmowe powietrzne na śmigłowcach bojowych są obecnie przedmiotem szczególnego zainteresowania. Pozwalają one osiągać w krótkim czasie przewagę nad przeciwnikiem w wyznaczonym miejscu, zgodnie z zasadą ekonomii sił. Dostrzec więc można, iż specyfiką przemieszczeń dywizji drugiego rzutu może być ich charakter powietrzno-ładowy. Wystąpi zatem potrzeba dokonania podziału na zgrupowania zgodnie z ich możliwościami mobilnymi i przeznaczeniem. Dlatego też osiągnięcie gotowości bojowej w wyznaczonym rejonie może narastać sukcesywnie - w miarę przylotu i podchodzenia kolejnych zgrupowań. Jest to ważne w wypadku skrajnie ograniczonego czasu, gdyż pozwoli wprowadzać do walki najpierw formacje szturmowe powietrzne, po czym łączyć wysiłki ze zgrupowaniami przemieszczanymi po lądzie.

6. SYSTEMY OBRONY I NATARCIA DRUGORZUTOWEJ DYWIZJI

6.1. Uwagi ogólne

Dynamiczny rozwój działań taktycznych zrodził zapotrzebowanie na wysoki poziom ich organizacji i funkcjonalności. Wymaganiom tym odpowiadało zastosowanie podejścia systemowego ujmującego problem całościowo, wraz z wewnętrznymi sprzężeniami i zależnościami między częściami składowymi tej całości.

W pierwszej kolejności dostrzeżono możliwość traktowania obrony taktycznej jako systemu. Takie propozycje rozwiązań pojawiły się w wielu opracowaniach¹ oraz w Regulaminie Działań Taktycznych, cz. I.

W następnej kolejności podjęto próbę uporządkowania tej części teorii walki proponując rozszerzyć podejście systemowe na natarcie².

Wiele przesłanek przemawia za tym, że tak obrona, jak i natarcie będą w przyszłości postrzegane jako system. Możliwe zmiany mogą być dokonywane we wnętrzu systemu. Konieczność doskonalenia systemu wynika z potrzeby uwzględniania rozwoju działań taktycznych i wyników badań prowadzonych w tej specjalności.

Istotną zmianą w stosunku do obecnego składu (struktury) systemu powinno być jego poszerzenie o piąty podsystem - zabezpieczenia i wsparcia. Pozwoli to wypełnić warunek całościowego

-
1. Działania Taktyczne Wojsk Lądowych, Podręcznik, AON, Warszawa 1992, s.23
M.Huzarski, Obrona Związku Taktycznego, Rozprawa habilitacyjna, AON, Warszawa 1993, (rozdział traktujący o systemie obrony).
  2. Działania Taktyczne Wojsk Lądowych, Podręcznik, AON, Warszawa 1995 (rozdział traktujący o natarciu).

ujęcia problemu i zapewnić wymaganą funkcjonalność.

Przedstawione wyżej uwagi ogólne odnoszące się do systemów obrony i natarcia dotyczą dywizji, bez podziału na pierwszy i drugi rzut. Ponadto, uwzględniając wcześniej przedstawione treści, takiego podziału być nie może. Zauważalna jest natomiast określona specyfika działań obronnych i zaczepnych dywizji drugiego rzutu i ona właśnie powinna mieć swoje odzwierciedlenie we wnętrzu podsystemów i elementów.

Do dalszych rozważań przyjęto, że system obrony (natarcia) dywizji składa się z następujących podsystemów: ugrupowania bojowego; ognia; informacyjnego; infrastruktury taktycznej oraz zabezpieczenia i wsparcia¹.

6.2. Ugrupowanie bojowe

Obronne ugrupowanie bojowe dywizji drugorzutowej przyjmowane jest bez styczności z przeciwnikiem. Wywiera to istotny wpływ na jego kształt i charakter. Ze względu na trudny do przewidzenia rozwój działań obronnych, szerokość pasa obrony jest z zasady szersza a głębokość mniejsza od wielkości przestrzennych dywizji pierwszorzutowej. Ugrupowanie jest przeważnie dwurzutowe, ale może być również jeden rzut z odwodem i to zaliczyć należy do specyfiki sytuacyjnej. Stąd też proporcje między wielkościami sił wyraźnie preferują pierwszy rzut i mogą one sięgać 1:4 na jego korzyść.

-----
1. Zgodnie z teorią systemów każdy podsystem rozważany oddzielnie może być traktowany jako system. Takie też podejście przyjęto w niniejszym stadium.

W związku z tym, iż nie można określać jednego wariantu kierunku głównego wysiłku obrony przewiduje się dokonywanie stosownych przemieszczeń elementów ugrupowania bojowego do rejonu zarysowującego się włamania nacierającego przeciwnika.

Odnosząc się do problemu tworzenia elementów ugrupowania obronnego, jako zasadę należy przyjąć wydzielanie odpowiednich sił do walki na podejściach do przedniego skraju obrony. Mogą to być oddziały wydzielone w sile do wzmocnionych batalionów, jak również pododdziały przeznaczone do walki na pozycjach przednich i ubezpieczeniach bezpośrednich.

Ze względu na zagrożenie desantami przeciwnika należy przewidywać tworzenie odwodu do walki z nimi, lub być gotowym do udziału całości sił dywizji do walki z desantem operacyjnym.

Pozostałe elementy ugrupowania obronnego winy być tworzone według ogólnych zasad, jednak ich przeznaczenie wyróżnia się określoną specyfiką. Dotyczy to zwłaszcza gotowości do wielowariantowych działań i zwiększonego wysiłku w walce z przeciwnikiem powietrznym.

Ugrupowanie bojowe dywizji wykonującej zwrot zaczepny tworzone jest zgodnie z zasadami natarcia. Jego kształt ma swój początek w ugrupowaniu obronnym, które powinno być budowane z zamiarem wykonywania różnych zadań.

Jeżeli głębokość zadania sięga 25-30 km to niezbędny jest drugi rzut oraz można organizować desant powietrzny, oddział wydzielony, czy też grupę (grupy) desantowo-szturmową. Przy zadaniach płytszych, a takie są możliwe w zwrotach zaczepnych, celowy jest wariant z silnym pierwszym (jednym) rzutem i odwodem.

Ze względu na ograniczone możliwości manewrowe inne elementy ugrupowania bojowego charakterystyczne dla natarcia, mogą być tworzone w zmniejszonym składzie lub w ogóle nie organizowane (np. oddział wydzielony).

Określoną specyfikę powinny mieć elementy ugrupowania bojowego dywizji biorącej udział w przeciwuderzeniu strategicznym jako drugi rzut. Dominującymi formami natarcia mogą być wówczas bój spotkaniowy i pościg. Dlatego też skład i przeznaczenie elementów ugrupowania bojowego powinny być dostosowane do dynamicznych i autonomicznych działań na kierunkach przy otwartych skrzydłach. Wskazane jest wówczas tworzenie zgrupowań nastawionych na wykonywanie zadań w wymiarze powietrzno-lądowym. Zaliczyć do nich należy: desanty powietrzne; oddziały wydzielone; grupy desantowo-szturmowe; grupy specjalne czy te oddziały rajdowe.

6.3. System ognia

Skład elementów systemu ognia drugorzutowej dywizji w obronie jest zgodny z ogólnymi zasadami. Ma on jednak wyraźną specyfikę, która wynika z wielu przesłanek i uwarunkowań. Do charakterystycznych cech tego systemu zaliczyć można jego miejsce i rolę w nadsystemie ognia korpusu. Uwzględniając brak styczności z przeciwnikiem dywizja z zasady nie otrzymuje wzmocnienia i wsparcia ogniowego w okresie przygotowania obrony. Z tego też powodu nie ma możliwości dokładnego zaplanowania ogni podsystemów oraz zorganizowania współdziałania ogniowego (przygotowania taktyki walki ogniowej).

System ognia może więc być budowany z priorytetem strukturalnym i precyzowany zależnie od okresu walki obronnej i realnego rozwoju sytuacji bojowej.

Spodziewane duże zagrożenie uderzeniami przeciwnika z powietrza, zmusza w pierwszej kolejności do eksponowania podsystemu ognia środków przeciwlotniczych. Jego skuteczność decyduje o żywotności i utrzymaniu zdolności bojowej wojsk.

Planowanie ognia artylerii z zakrytych stanowisk ogniowych jest niezmiernie trudne. Wynika to z braku możliwości dokładnego określenia kierunków podejścia przeciwnika jak i związanego z tym sposobu odejścia wojsk własnych. W tej sytuacji można przygotowywać różne warianty rażenia ogniowego, które muszą być precyzowane stosownie do rozwoju działań bojowych.

Podsystemy ognia czołgów i bojowych wozów piechoty mogą być przygotowywane z większą dokładnością. Natomiast ich specyfiką będzie sztuka kierowania ogniem polegająca m.in. na rozróżnianiu celów nacierającego przeciwnika od odchodzących pod jego naporem wojsk własnych.

Rażenie ogniowe środkami inżynieryjnymi może odegrać znaczącą rolę w systemie ognia dywizji drugiego rzutu w obronie. Niejasność sytuacji preferuje pola minowe wykonywane sposobem narzutowym. Specyfika ich wykonywania polega na dokładnym rozpoznaniu podchodzących zgrupowań uderzeniowych przeciwnika i relaktywnym wyborze obiektów minowania.

W natarciu drugorzutowej dywizji, system ognia musi być synchronizowany z systemem ognia jednostki zabezpieczającej wprowadzenie jej do bitwy. Artyleria prowadząca ogień z zakry-

tych stanowisk ogniowych zasadnicze zadania wykonuje w toku prowadzenia natarcia, zwłaszcza podczas odpierania kontrataków, wprowadzania drugiego rzutu czy też w boju spotkaniowym.

Specyfiką systemu ognia jest eksponowanie powietrzno-lądowego jego wymiaru polegającego na łączeniu wysiłków dynamicznego ognia czołgów i bojowych wozów piechoty z ogniem formacji szturmowego powietrznego.

Podczas prowadzenia natarcia w głębi operacyjnej istnieje zwiększone prawdopodobieństwo walki z odwodami przeciwnika. Stąd wynikają zwiększone zadania dla podsystemu rażenia środkami inżynieryjnymi, przede wszystkim przez ustawianie zapór minowych sposobem narzutowym na podchodzące i rozwijające się odwody przeciwnika.

Charakterystyczny dla natarcia drugorzutowej dywizji wymiar powietrzno-lądowy zmusza do zwiększonego wysiłku podsystem ognia środków przeciwlotniczych. Istnieje ponadto potrzeba osłony autonomicznych zgrupowań nacierających (prowadzących pościg) w szerokim pasie na samodzielnych kierunkach.

Z oceny systemu ognia badanej dywizji wynika, że specyficzną jego właściwością jest skupienie wysiłku na walce ogniowej w toku natarcia.

6.4. System informacyjny, infrastruktury taktycznej, zabezpieczenie bojowe i logistyczne

Wymienione systemy zawierają najmniej właściwości specyficznych wyróżniających obronę i natarcie dywizji drugiego rzutu. Dlatego też przedstawione zostaną one w jednym podrozdziale.

W działaniach obronnych analizowanej dywizji najbardziej odpowiedzialne zadanie stoi przed tymi elementami systemu informacyjnego, które mają rozpoznać zamiary przeciwnika, siłę jego zgrupowań, oceniane kierunki natarcia, dyslokację ważnych celów (obiektów). Podobny priorytet, a jednocześnie trudność występuje w natarciu. W obu wypadkach uzyskane informacje powinny być wszechstronnie potwierdzone (prawdziwe) i jednocześnie szybko przekazane.

W trudnej i niejasnej sytuacji, w której z zasady walczy dywizja drugorzutowa, wymienione informacje stanowią podstawę do przyjęcia jednego z wcześniej planowanych wariantów działania lub opracowania nowej koncepcji walki adekwatnej do realizmu operacyjno-taktycznego. Jakość i czas otrzymanych informacji rzutują więc w decydujący sposób na słuszność podejmowanych decyzji i ostatecznie na końcowy efekt starcia walczących stron.

W systemach obrony i natarcia analizowanej dywizji znaczące miejsce zajmuje *infrastruktura taktyczna*. Z racji zasadniczych różnic w wymienionych rodzajach walki, większą rolę odgrywa infrastruktura w obronie. Z przeprowadzonych badań wynika, że zakres przedsięwzięć obejmujących przygotowanie infrastruktury obrony dywizji drugorzutowej winien być mniejszy od tej, która broni się w pierwszym rzucie. Dotyczy to zwłaszcza rozbudowy fortyfikacyjnej i zapór inżynierskich o charakterze stałym. Intensyfikacja prac w określonych rejonach może mieć miejsce wówczas, kiedy w sposób wyrazisty zarysują się kierunki (kierunek) uderzeń przeciwnika.

W natarciu z rejonu wyjściowego, zasadniczy akcent rozbudo-

wy infrastruktury taktycznej winien być położony na rozbudowę fortyfikacyjną rejonu oraz przygotowanie i utrzymanie dróg podejścia i rozwinięcia dywizji do natarcia. Dywizja drugiego rzutu może przebywać w rejonie wyjściowym dłużej od pierwszorzutowej; a od jej płynności marszu na rubież wprowadzenia do bitwy uzależniona jest synchronizacja zamierzeń, głównie rażenia ogniowego, zabezpieczających to przedsięwzięcie.

Rozważając problemy *zabezpieczenia bojowego* działań dywizji drugiego rzutu, dostrzec można pewne priorytety. Zaliczyć do nich można powszechną obronę przeciwlotniczą i obronę przeciwchemiczną. Analizowana dywizja jest szczególnie narażona na uderzenia z powietrza, w tym również bronią chemiczną przeciwnika.

Ze względu na szczególne znaczenie, rozważane oddzielnie, zabezpieczenie logistyczne jest równie ważne w obronie i natarciu dywizji drugorzutowej. Ze względu na drugą kolejność użycia, jako oczywiste należy przyjmować wariant zaopatrywania w podobnej kolejności. W okresie przygotowania walki w warunkach bez styczności z przeciwnikiem, istnieją ogólnie sprzyjające warunki do realizacji zamierzeń zaopatrywania, zabezpieczenia technicznego i medycznego. Z kolei, w toku prowadzenia walki, zwłaszcza obrony manewrowej i natarcia mogą być wykorzystywane obiekty i urządzenia logistyczne wojsk walczących w pierwszym rzucie.

Specyfika działań w wymiarze powietrzno-lądowym autonomicznymi zgrupowaniami taktycznymi w natarciu drugorzutowej dywizji obliguje do stosownego zabezpieczenia logistycznego.

x

x

x

Z przedstawionych treści na temat systemów obrony i natarcia drugorzutowej dywizji wnioskować można, iż istnieje wiele cech specyficznych wyróżniających wymienione rodzaje działań. Dostrzec też można pewną zależność polegającą na tym, że zasady ogólne są w swej istocie podobne lub niezmiennie, natomiast różnice są tym większe im głębiej sięgamy w szczegóły podsystemów i elementów. Zauważona specyfika może okazać się pomocną w opracowaniu wielowariantowych koncepcji rozgrywania walki przez dywizję drugiego rzutu korpusu.

7. SPECYFIKA PROWADZENIA WALKI OBRONNEJ I ZACZEPNEJ PRZEZ DRUGORZUTOWĄ DYWIZJĘ

7.1. Prowadzenie obrony

Zasadniczym wariantem dynamiki walki obronnej jest prowadzenie pozycyjnej operacji z zamiarem utrzymania nakazanego obszaru. Przeważnie przyjmuje się trzy okresy dające się wyraźnie wyodrębnić. Zaliczamy do nich walkę na podejściach do pierwszej pozycji, walkę o pierwszy pas (rubież) obrony oraz walkę w głębi operacyjnej prowadzonej w celu zatrzymania natarcia przeciwnika i odtworzenia poprzedniego (wyjściowego) położenia. W każdym z wymienionych okresów dywizja drugorzutowa wykonuje określone zadania.

Łatwo dostrzec, że w okresach wymienionych jako pierwszy i drugi, dywizja nie nawiąże bezpośredniego kontaktu z przeciwnikiem nacierającym na lądzie. W tym czasie będzie ona odpierała uderzenia z powietrza mające na celu pozbawienie jej zdolności bojowej. Kolejnym ważnym zadaniem może być walka z desantem lub desantami przeciwnika o różnej sile i wielkości. Stosownie do ocenianych możliwości desantu, wydziela się odpowiednie siły własne. Najczęściej jest to zgrupowanie powietrzno-lądowe stosujące zróżnicowaną taktykę walki. Przeważnie w pierwszej fazie dokonywana jest blokada rejonu lądowania i działania desantu, po czym uderzeniami rozcinającymi dąży się do jego rozbicia.

W wypadku uzyskania przez przeciwnika powodzenia i rozbicia dywizji pierwszego rzutu istnieją możliwości określenia zasadniczych kierunków jego natarcia. Na tych kierunkach przygoto-

wują się do walki wojska osłonowe wydzielone przed przedni skraj. Rejony zagrożone uderzeniami nacierających zgrupowań wzmacnia się przegrupowując wojska i odwody.

Ważnym zamierzeniem tego okresu jest nawiązanie współdziałania z wojskami odchodzącymi pod naporem przeciwnika. Uzgodnienia powinny dotyczyć dróg odejścia, sposobu rażenia ogniowego oraz rejonów (rubieży) ześrodkowania po przekroczeniu szyków wojsk dywizji drugiego rzutu. Wskazane jest aby działania wojsk w tym okresie prowadzone były zgodnie z określoną koncepcją. Celem przejęcia inicjatywy można podjąć próbę "sterowania nacierającym przeciwnikiem", która uznana została jako jedna z bardziej skutecznych dla obrońcy. Polega ona na odchodzeniu wojsk z przedpola w stronę skrzydeł i stworzeniu warunków do wprowadzania wojsk przeciwnika w rejon rażenia ogniowego wcześniej zaplanowany.

Do efektów walki o pierwszą pozycję obrony przywiązuje się też wiele uwagi, jednak mniej niż ma to miejsce w dywizji pierwszego rzutu. Funkcjonowanie systemu ognia winno być zgodne z przyjętą taktyką walki ogniowej, która polega na selektywnym doborze celów i ustalaniu kolejności ich zwalczania, zależnie od realnego rozwoju sytuacji bojowej.

Podczas walki w głębi ugrupowania obronnego drugorzutowej dywizji, dostrzec można wiele elementów podkreślających jej specyfikę. Jeżeli w obronie pozycyjnej dywizji pierwszego rzutu koncepcja rozegrania walki oparta jest przeważnie na *oporze* to w dywizji drugiego rzutu preferowany jest z zasady *manewr*. Szeroki pas obrony, płytkie ugrupowanie bojowe i słaby drugi rzut

(odwód) zmuszają do manewru wzdłuż pozycji obronnych celem tworzenia przewagi w określonym miejscu i czasie. Jako dominującą uznać należy walkę między pozycjami i na rubieżach ogniowych w składach mieszanych pododdziałów czołgów i bojowych wozów piechoty. Zwroty zaczepne w tej sytuacji są mniej prawdopodobne.

Oczekiwane efekty t.j. zatrzymanie natarcia przeciwnika, można uzyskiwać łącząc wysiłki wojsk pancernych i zmechanizowanych z formacjami szturm powietrznego i odwodów specjalnych przy jednoczesnym stosowaniu zapór minowych stawianych sposobem narzutowym.

Okresowe zatrzymanie działań zaczepnych strony przeciwnej może być podporządkowane różnym celom. Stwarzać kierunki do wykonania zwrotu zaczepnego wyższego szczebla dowodzenia, czy też być epizodem operacyjnej obrony manewrowej.

W wypadku znacznej (zdecydowanej) przewagi nacierającego przeciwnika, dywizja drugorzutowa pod jego naporem może przejść do obrony manewrowej z przewagą działań opóźniających, z zamiarem osiągnięcia zdolności bojowej do obrony w głębi operacyjnej, czy też przygotowywać się do zwrotu zaczepnego w ramach manewrowej operacji obronnej.

7.2. Prowadzenie natarcia

Charakterystycznym dla natarcia dywizji drugorzutowej wyróżnikiem sytuacyjnym jest przechodzenie do niego z marszu w toku dynamiki walki i z zasady na przeciwnika, który nie jest przygotowany do obrony pozycyjnej.

Dla dywizji wykonującej przeciwuderzenie w ramach operacji obronnej korpusu jest to natarcie. Ma ono jednak swą specyfikę. Zbliżanie do rubieży wejścia do walki przebiega w warunkach prowadzenia operacji obronnej, w której przeciwnik ma ogólną przewagę, zwłaszcza w powietrzu. Wymieniona rubież może ulegać ciągłym zmianom. Samo wejście do bitwy powinno nastąpić z zasady w krótkim okresie przewagi w określonym miejscu.

Wykonanie ataku na przeciwnika organizującego obronę do-
rażnie, może przebiegać w sztykach przedbojowych przy silnym
wspierciu ogniowym formacji szturmowej powietrznej wykonujących za-
dania z nad ugrupowania wojsk własnych lub z za ich skrzydeł.

Nie ma wyboru co do przyjmowanego ugrupowania bojowego. W
pierwszym rzucie nacierają dwie brygady zmechanizowane, w drugim
brygada pancerna. Specyficznym elementem tego natarcia są otwar-
te skrzydła, które w toku walki wydłużają się i wymagają wydzie-
lenia do ich obrony stosownych sił. Brygada pancerna, jako naj-
bardziej predysponowana do działań ofensywnych, powinna jako
pierwsza opanować rubież określaną w zadaniu i przystąpić do jej
umacniania. Najlepszym wariantem jest doprowadzenie do odtworze-
nia wyjściowego położenia korpusu.

Drugorzutowa dywizja może też brać udział w przeciwuderze-
niu strategicznym lub przeciwnatarciu. Jest to mniej prawdopo-
dobne jednak trzeba być do takich działań zaczepnych przygotowa-
nym. Prowadzenie natarcia może wówczas przebiegać według ogól-
nych zasad, a do cech specyficznych zaliczamy sposób włączenia
się do tworzonych zgrupowań uderzeniowych oraz jej miejsce, z
zasady w drugim rzucie operacyjnym.

Jeżeli korpus naciera samodzielnie, drugorzutowa dywizja wprowadzana jest przeważnie po rozbiciu taktycznej strefy obrony przeciwnika, na kierunku głównego uderzenia korpusu. Jej natarcie prowadzone jest zgodnie z ogólnymi zasadami, natomiast charakterystycznym dla jej działania jest sposób wprowadzenia do bitwy. Podobnie jak w przeciwuderzeniu korpuśnym, wejście do bitwy może być wykonywane w sztykach przedbojowych i na szerszym froncie niż w wariacie klasycznego przełamania obrony przeciwnika.

x

x

x

W uogólnieniu treści niniejszego rozdziału stwierdzić można, iż prowadzenie walki przez dywizję drugiego rzutu operacyjnego korpusu ma więcej cech specyficznych w obronie niż w natarciu. Działania obronne badanej dywizji wymagają więc od dowództw przejawiania dużej inwencji twórczej w rozwiązywaniu problemów operacyjno-taktycznych uznawanych jako specyficzne.

Wiele trudności w kierowni walką dywizji przysparza dynamizm zmieniających się sytuacji oraz duże zapotrzebowanie na szybkość i wiarygodną ocenę przeciwnika, której uzyskanie stanowi podstawę do podejmowania cząstkowych decyzji.

8. OGÓLNA PROGNOZA ROZWOJU DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH DRUGORZUTOWEJ DYWIZJI

Studiując rozwój działań operacyjno-taktycznych nowoczesnych armii zauważyć można wyraźną tendencję do zwiększania dynamizmu i ich rozmachu oraz preferowanie wymiary powietrzno-lądowego. Jednocześnie obserwujemy ciągły wzrost mobilności wojsk oraz zmniejszanie ich stanów osobowych przy zachowaniu sukcesywnie większych rejonów i obszarów odpowiedzialności.

Powyższe uwarunkowania prognostyczne pozwalają wnioskować, iż utrzymywanie odpowiednio przygotowanych aeromobilnych sił w głębi operacyjnej staje się koniecznością. Będą one z pewnością mniejsze od obecnych dywizji, jednak ich wartość bojowa i możliwości manewrowe w trzech wymiarach wzrosną.

Proporcje między pierwszym a drugim rzutem mogą ulec zmianie na korzyść sił rozmieszczonych w głębi ugrupowania operacyjnego. Wynika to ze wzrastającego zapotrzebowania na skuteczne reakcje w szybko zmieniających się sytuacjach bojowych, w których stabilnie rozmieszczone jednostki pierwszego rzutu, przy ograniczonych możliwościach, nie będą w stanie wykonać wymaganych zadań.

Od przyszłościowych formacji wojskowych wymagać się będzie wszechstronnego przygotowania do wielowariantowych działań. Nie tylko w ramach systemu obronnego własnego kraju, ale również w strukturach europejskiego bezpieczeństwa zbiorowego oraz misji

pokojowych ONZ. Wymienione wymagania są kompatybilne z tymi, które stawiane są formacjom drugorzutowym, gdzie preferowane są: profesjonalizm; mobilność i skuteczność działań taktycznych.

Rozwój i wzrost znaczenia jednostek obrony terytorialnej pozwalają prognozować, iż będą one odgrywały ważną rolę w ogólnych koncepcjach obronnych kraju. Mogą więc wchodzić do zgrupowań taktycznych, również drugorzutowych, lub wykonywać zadania we współdziałaniu z nimi.

Pojawiające się "nietypowe" konflikty zbrojne jak i katastrofy ekologiczne pozwalają przypuszczać, że obszary i warianty działań taktycznych wojsk muszą być ciągle zmieniane, w tym również dotyczy to formacji drugorzutowych bez względu na to jaką będą one miały strukturę organizacyjną.

ZAKOŃCZENIE

W wyniku przeprowadzonych badań, których rezultaty przedstawiono w poszczególnych rozdziałach niniejszego studium taktycznego, autor utwierdził się w przekonaniu, iż główny problem badawczy i wynikające z niego problemy szczegółowe wymagały stosownych rozstrzygnięć.

W treści studium przedstawiono koncepcje działań taktycznych dywizji drugiego rzutu operacyjnego korpusu oraz wykazano specyfikę wielowariantowego jej wykorzystania. Było to głównym celem niniejszej pracy, który w przekonaniu autora został osiągnięty.

Potwierdziły się też hipotetyczne założenia o potrzebie naukowego i całościowego opracowania tego tematu celem wzbogacenia teorii obrony Rzeczypospolitej Polskiej o nowe wartości wynikające z obecnych uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Wyłuskane problemy podkreślające wyraźną specyfikę działań taktycznych drugorzutowej dywizji podkreślają potrzebę jej uwzględniania w procesie decyzyjnym oraz uzasadniają konieczność kontynuacji badań tych niezwykle ciekawych, ale i trudnych zagadnień. Jednocześnie potwierdziły się też przypuszczenia, że ogólne koncepcje działań mają charakter uniwersalny i każda z dywizji bez względu na jej operacyjne przeznaczenie powinna być wszechstronnie przygotowana do różnych rodzajów walki. Przy takim przygotowaniu istnieją możliwości szybkiego dostosowania koncepcji do wielowariantowych działań - charakterystycznych dla

drugorzutowej dywizji.

Przedstawione treści niniejszego studium mogą budzić pewne wątpliwości, które wynikają z przyjętej procedury badawczej uznanej jako możliwej w obecnych uwarunkowaniach. Wątpliwości te mogą być wyjaśniane, zwłaszcza przez weryfikację proponowanych koncepcji teoretycznych podczas ćwiczeń operacyjno-taktycznych obejmujących rozważaną problematykę.

Jako ukierunkowanie w przyszłych pracach badawczych można przyjąć przedstawioną ogólną prognozę rozwoju działań taktycznych drugorzutowej dywizji. Z treści tej prognozy wynika, że mogą pojawić się istotne zmiany w możliwych koncepcjach działań formacji drugorzutowych w operacjach.

LITERATURA

1. Chocha B., Rozważania o sztuce operacyjnej, Warszawa 1984
2. Chocha B., Rozważania o taktyce, Warszawa 1982
3. Działania taktyczne wojsk lądowych, AON 1992
4. Działania taktyczne wojsk lądowych, AON 1995
5. Galewski Z., Czynniki powodzenia we współczesnej walce,
Warszawa 1986
6. Galewski Z., Współdziałanie na polu walki, Warszawa 1993
7. Kołodziejczak B., Co będzie jutro?, Warszawa 1980
8. Koziej S., Podstawowe problemy działań powietrzno-lądowych,
Warszawa 1993
9. Koziej S., Podstawy sztuki wojennej, Warszawa 1992
10. Koziej S., Pawłowski J., Kordas R., Działania operacyjne wojsk
lądowych
11. Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Warszawa 1969
12. Huzarski M., Obrona związku taktycznego, Warszawa 1993
13. Huzarski M., Powietrzno-lądowe natarcie związku taktycznego,
Warszawa 1993
14. Huzarski M., Przeobrażenia w taktyce ogólnej, Warszawa 1993
15. Huzarski M., Założenia ogólne działań taktycznych, Natarcie
i obrona oddziału, Warszawa 1995
16. Huzarski M., Natarcie związku taktycznego (oddziału) w wy-
miarze powietrzno-lądowym oraz koncepcja użycia sił szyb-
kiego reagowania, Warszawa 1995
17. Nożko K., Walka o przewagę, Warszawa 1993

18. Nożko K., Sztuka tworzenia przewagi w systemie obronnym RP,
Warszawa 1994
19. Maczek S., Od podwoły do czołgu, Wrocław 1990
20. Scibiorek Z., Założenia współczesnej sztuki operacyjnej
i taktyki, Warszawa 1991
21. Scibiorek Z., Obrona związku taktycznego (oddziału),
Warszawa 1993
22. Scibiorek Z., Rozważania o obronie, Warszawa 1994
23. Wyszczelski L., Zarys historii polskiej myśli wojskowej
do 1939 r., Warszawa 1986
24. Wójcik T., Rozważania o współczesnym natarciu, Warszawa 1987

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

- Załącznik nr 1 - Ankieta
- Załącznik nr 2 - Uogólnione wnioski z przeprowadzonej ankiety
- Załącznik nr 3 - Sprawozdanie z badań
- Załącznik nr 4 - Miejsce i rola dywizji drugiego rzutu w obronie
związku operacyjnego
- Załącznik nr 5 - Ugrupowanie obronne dywizji drugiego rzutu
korpusu
- Załącznik nr 6 - Natarcie związku taktycznego (oddziału)
w formie zwrotów zaczepnych

A K A D E M I A   O B R O N Y   N A R O D O W E J

**WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ****A N K I E T A**

Katedra Taktyki Ogólnej prowadzi badania mające na celu optymalizację działań taktycznych dywizji drugiego rzutu operacyjnego.

W związku z powyższym

UPRZEJMIE PROSZĘ

o udzielenie odpowiedzi (wyrażenie opinii) na pytania zawarte w niniejszej ankiecie.

Uzyskany materiał będzie wykorzystany do opracowania zasygnalizowanego wyżej tematu - zgodnego z planem prac naukowo-badawczych AON i WWL w 1995 r.

Ankieta jest anonimowa.

Liczę na wyrozumiałość, przekonany jestem co do wysokiej wartości uzyskanego materiału badawczego, dziękuję za okazaną życzliwość.

Autor

1. Jakie powinno być miejsce drugorzutowego związku taktycznego w ugrupowaniu operacyjnym? (proszę o krótki opis).

W odniesieniu do kierunku głównego wysiłku obrony i kierunku głównego uderzenia w natarciu.

W stosunku do innych elementów ugrupowania operacyjnego.

Umiejscowienie przestrzenne i inne.

2. Do jakich zadań powinien być przewidywany drugorzutowy związek taktyczny? (proszę o podkreślenie i uzupełnienie).

Obrona na rubieży operacyjnej.

Obrona na drugim pasie (rubieży pośredniej).

Osłona skrzydła.

Przeciwuderzenie - samodzielnie lub w składzie związku operacyjnego.

Inne zadania.

3. Czy drugorzutowy związek taktyczny może być przewidywany do działań w: ugrupowaniu innego związku operacyjnego; odwodzie Naczelnego Wodza; siłach szybkiego reagowania; doraźnych zgrupowaniach operacyjnych; w innych okolicznościach? (proszę o podkreślenie i ewentualnie krótki opis).

4. Czy systemy obrony i natarcia drugorzutowego związku taktycznego mają określoną specyfikę? (proszę o krótki opis).

Skład podsystemów i ich specyfika.

Relacje sprzężeń z nadsystemem - obroną lub natarciem związku operacyjnego.

Inne.

5. Czym powinno się charakteryzować ugrupowanie bojowe drugorzutowego związku taktycznego w działaniach obronnych i za-

czepnych? (proszę o krótki opis).

Szerokość, głębokość.

Ubezpieczenia i specyfika składu oraz przeznaczenia elementów ugrupowania bojowego.

Układ przestrzenny, rozśrodkowanie.

6. Czym charakteryzuje się system ognia drugorzutowej dywizji? (proszę o krótki opis).

Okresy walki ogniowej z przeciwnikiem w obronie i natarciu.

Zwalczanie celów powietrznych zwłaszcza śmigłowców.

Specyfika taktyki walki ogniowej.

Inne.

7. Czym charakteryzuje się infrastruktura taktyczna pasa obrony i natarcia drugorzutowej dywizji? (proszę o krótki opis).

Rozbudowa fortyfikacyjna - układ pozycji, rozbudowa rejonu wyjściowego.

Zapory inżynieryjne w tym narzutowe.

Wykorzystanie obiektów stałych.

8. W jakim zakresie istnieją największe możliwości uzyskiwania przewagi informacyjnej nad przeciwnikiem? (proszę o podkreślenie i ew. opis).

Niszczenie (obezwładnienie) systemów dowodzenia i kierowania ogniem przeciwnika.

Wykorzystywanie elementów rozpoznawczych.

Prowadzenie walki radioelektronicznej.

Zapewnienie funkcjonowania własnym środkiem zdobywania, przetwarzania i przekazywania informacji.

Inne.

9. W jaki sposób powinien być akcentowany wymiar powietrzno-lądowy działań drugorzutowego związku taktycznego? (proszę o krótki opis).

Skład organizacyjny z etatowymi czy przydzielonymi elementami szturm powietrznego.

Sposoby działań w wymiarze powietrzno-lądowym.

Współdziałanie z siłami szybkiego reagowania.

Inne.

10. Jaka jest specyfika prowadzenia walki obronnej i zaczepnej drugorzutowej dywizji? (proszę o krótki opis).

Okresy walki obronnej i aktywne jej formy.

Walka z elementami szturm powietrznego przeciwnika.

Specyfika wykonywania zwrotów zaczepnych.

Możliwość rozdzielenia wysiłków.

Inne.

11. Czy przewidywany do drugiego rzutu związek taktyczny powinien odbywać specjalistyczne szkolenie, czy też realizować ogólne zamierzenia szkoleniowe?

12. Inne uwagi i propozycje dotyczące działań taktycznych drugorzutowej dywizji.

Dziękuję za udział w ankiecie.

UOGÓLNIONE WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ ANKIETY

1. Miejsce drugorzutowego związku taktycznego (dywizji w ugrupowaniu operacyjnym określone jest na kierunku głównego wysiłku (rubież korpuśna) w działaniach obronnych, natomiast w natarciu na kierunku głównego uderzenia korpusu. W jednym przypadku wskazywano rejon w głębi pasa obrony poza kierunkiem głównego uderzenia przeciwnika.

2. Wskazywana była możliwość wykonywania wielowariantowych zadań charakterystycznych dla obrony i natarcia ale dostrzeżono również potrzebę współdziałania z formacjami obrony terytorialnej. Nie uwzględniono propozycji (jednej) wykonywania uderzenia przed przedni skraj obrony i działania jako operacyjny oddział wydzielony.

3. Dostrzegano możliwość działań drugorzutowego związku taktycznego w innych, tworzonych zgrupowaniach, ze względu np. na skromność wojsk operacyjnych. Jednak po jego wydzieleniu z korpusu przestaje on być drugim rzutem do czasu wykonania zadania i powrotu do struktur organizacyjnych korpusu.

4. Ogólna struktura systemów obrony i natarcia dywizji drugiego rzutu widziana jest jako uniwersalna, natomiast specyfika pojawia się w podsystemach i elementach.

5. W odniesieniu do ugrupowania bojowego dywizji w obronie panuje zgodność co do tego, iż powinno być ono szersze i płytsze

od obrony dywizji pierwszorzutowej. W natarciu wskazywano na możliwość wariantu jednorzutowego z odwodem. Podkreślano potrzebę mobilności i gotowości do wielowariantowych działań.

6. Ze względu na gotowość do różnych zadań system ognia powinien być elastyczny, pozwalający szybko skupiać wysiłek w wyznaczonym miejscu i czasie. Wskazywano na priorytet walki z celami powietrznymi przeciwnika jak również powiązania ognia z narzutowymi polami minowymi.

7. W zakresie przygotowania infrastruktury taktycznej nie dostrzegano wyraźnej specyfiki. Wskazywano jednak na mniejszy zakres rozbudowy fortyfikacyjnej w obronie (2-3 pozycje) oraz możliwości szerokiego użycia narzutowych pól minowych.

8. Wymieniane sposoby uzyskiwania przewagi informacyjnej nie podkreślają specyfiki działań dywizji drugorzutowej. Podkreślano zwiększoną rolę maskowania oraz obrony własnych obiektów. Była też propozycja wprowadzenia terminu "przewaga technologiczna" który w opracowaniu nie uwzględniono.

9. Wskazywano na potrzebę wprowadzenia do struktur organizacyjnych dywizji organicznych formacji transportu i szturmowego powietrznego. Jest zgodność co do potrzeby eksponowania wymiaru powietrzno-lądowego w walce.

10. W każdej sytuacji do walki z odwodami przeciwnik będzie przywiązywał dużo uwagi. Podkreślano, że mogą to być w większości działania doraźne a więc przygotowane w ograniczonym czasie. Zgodzono się z proponowanymi sposobami prowadzenia walki podkreślającymi jej specyfikę.

11. Nie dostrzegano potrzeby specjalistycznego szkolenia dywizji przewidzianej w planach operacyjnych do działań w drugim rzucie.

12. Proponowano aby w działaniach taktycznych drugorzutowej dywizji eksponować: zwalczanie desantów operacyjnych; tworzyć zgrupowania taktyczne; ściśle współdziałać z formacjami obrony terytorialnej i układu pozamilitarnego a nawet być gotowym do działań antyterrorystycznych.

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ

przeprowadzonych podczas wieloszczeblowego ćwiczenia dowódczo-sztabowego z oznaczonymi wojskami WOW p.k. "KLON-95" na temat: "Mobilizacyjne rozwinięcie dywizji, organizacja i prowadzenie obrony w drugim rzucie operacyjnym okręgu, zabezpieczenie i udział w przeciwuderzeniu". (Wybrane fragmenty sprawozdania).

I. Informacje ogólne

1. Termin 20-24.03.1995 r.
2. Uczestnicy: kierownictwo; dowództwa i sztaby 15, 16 DZ oraz oddziałów 15 DZ; wydzielone siły 15 DZ i innych jednostek; nauczyciele i studenci AON.
3. Miejsce: OS ORZYSZ

II. Problemy badawcze

1. Jakie uwarunkowania i w jakim zakresie determinują one wykorzystanie drugorzutowej dywizji w przeciwuderzeniu Naczelnego Wodza?
2. W jaki sposób realizowano zadania utrzymania rubieży obrony w położeniu bezpośredniej styczności z przeciwnikiem oraz jakie były warunki i sposób organizacji zgrupowania przeciwuderzeniowego?
3. W jaki sposób organizowano współdziałanie wewnątrz ugrupowania dywizji, z sąsiadami oraz jak zabezpieczono przeciwuderzenie?

III. Wyniki badań

1. W dynamice operacji obronnej prowadzono: oddziaływania informacyjne na przeciwnika; odpieranie jego uderzeń elektroniczno-ogniowych; walkę z desantami powietrznymi; zwalczanie grup specjalnych i dywersyjnych; walkę ze zgrupowaniami rajdowymi i powietrzno-szturmowymi; zwalczanie przeciwnika przed przednim skrajem i w taktycznej strefie obrony oraz zwalczanie przeciwnika w głębi obrony.

Decydującym warunkiem użycia drugorzutowego związku taktycznego do przeciwuderzenia jest zachowanie możliwie największego potencjału bojowego do czasu rozstrzygającego momentu operacji obronnej tj. przeciwuderzenia.

2. Aby zachować zdolność zaczepną i jednocześnie zapewnić zatrzymanie natarcia przeciwnika należy:

- a) tworzyć elastyczne - uniwersalne ugrupowanie bojowe;
- b) zawczasu planować manewr z pasywnych kierunków w rejon zasadniczego wysiłku obrony dywizji;
- c) zachować bezpieczeństwo drugiego rzutu przez maskowanie, rozśrodkowanie i dezinformację rozmieszczenia i kierunku użycia (uderzenia);
- d) przewidzieć możliwość luzowania części wojsk pierwszego rzutu przez jednostki obrony terytorialnej.

3. Zaistniała sytuacja operacyjno-taktyczna wyraźnie wyodrębniła następujące okresy organizacji współdziałania:

- a) wycofanie i przejście sił 1 DZ przez ugrupowanie obronne 15 DZ;

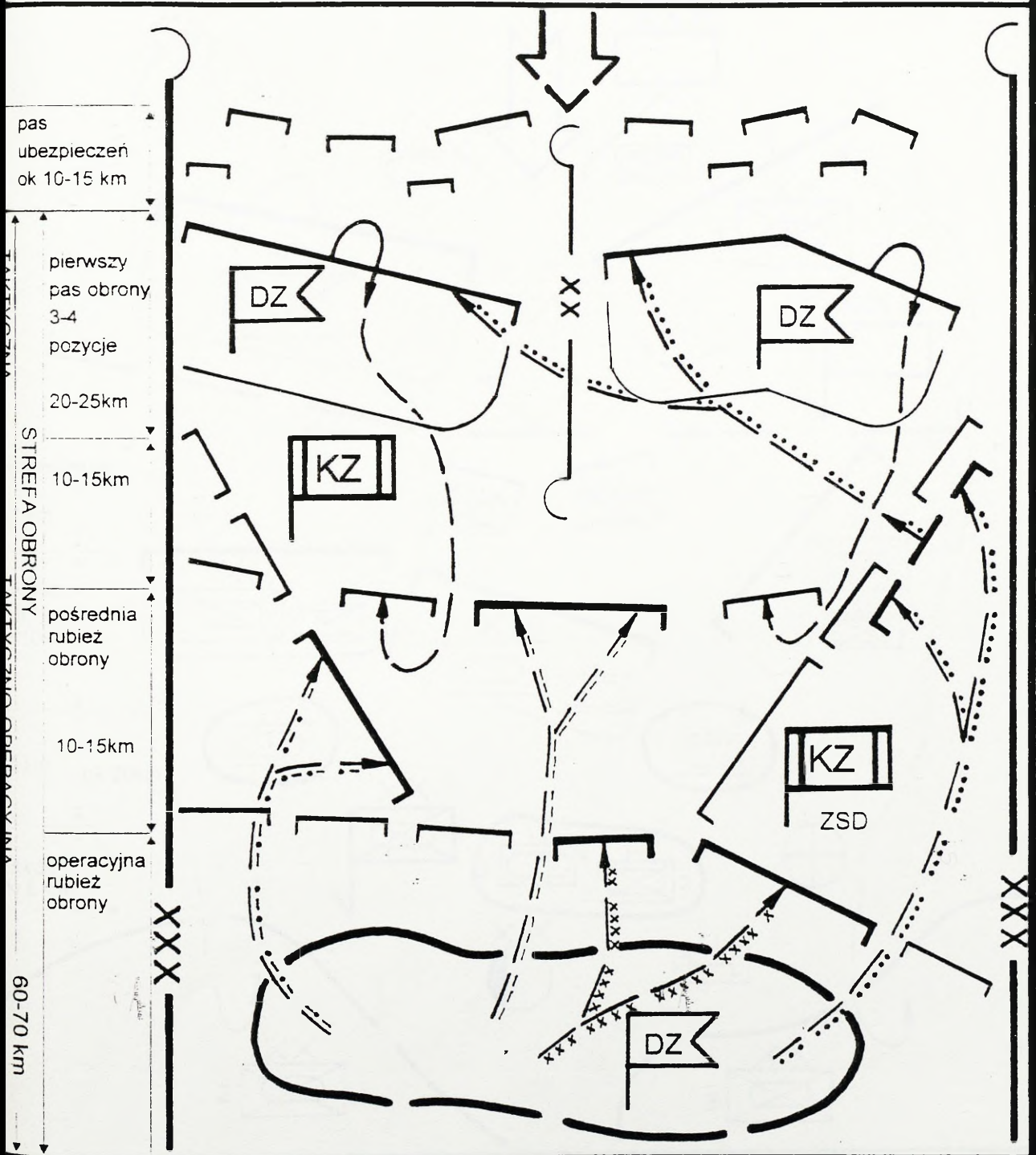
- b) walka przed przednim skrajem obrony;
- c) walka o utrzymanie pierwszej pozycji obrony;
- d) intensyfikacja działań pozornych na innych kierunkach;
- e) uaktywnienie działań nieregularnych przez wojska obrony terytorialnej na obszarze zajętych przez przeciwnika;
- f) uderzenie w różnym czasie przez siły WOW i KOW w celu zmylenia co do głównego kierunku przeciwwuderzenia.

Treść i zakres współdziałania na podstawie analizy wyników badań wykazują aby na szczeblu operacyjnym ograniczyć się do znajomości celów i czasu, na szczeblu związku taktycznego - znajomości zadań a w oddziale szczegółowo rozwiązywać zasadnicze problemy walki.

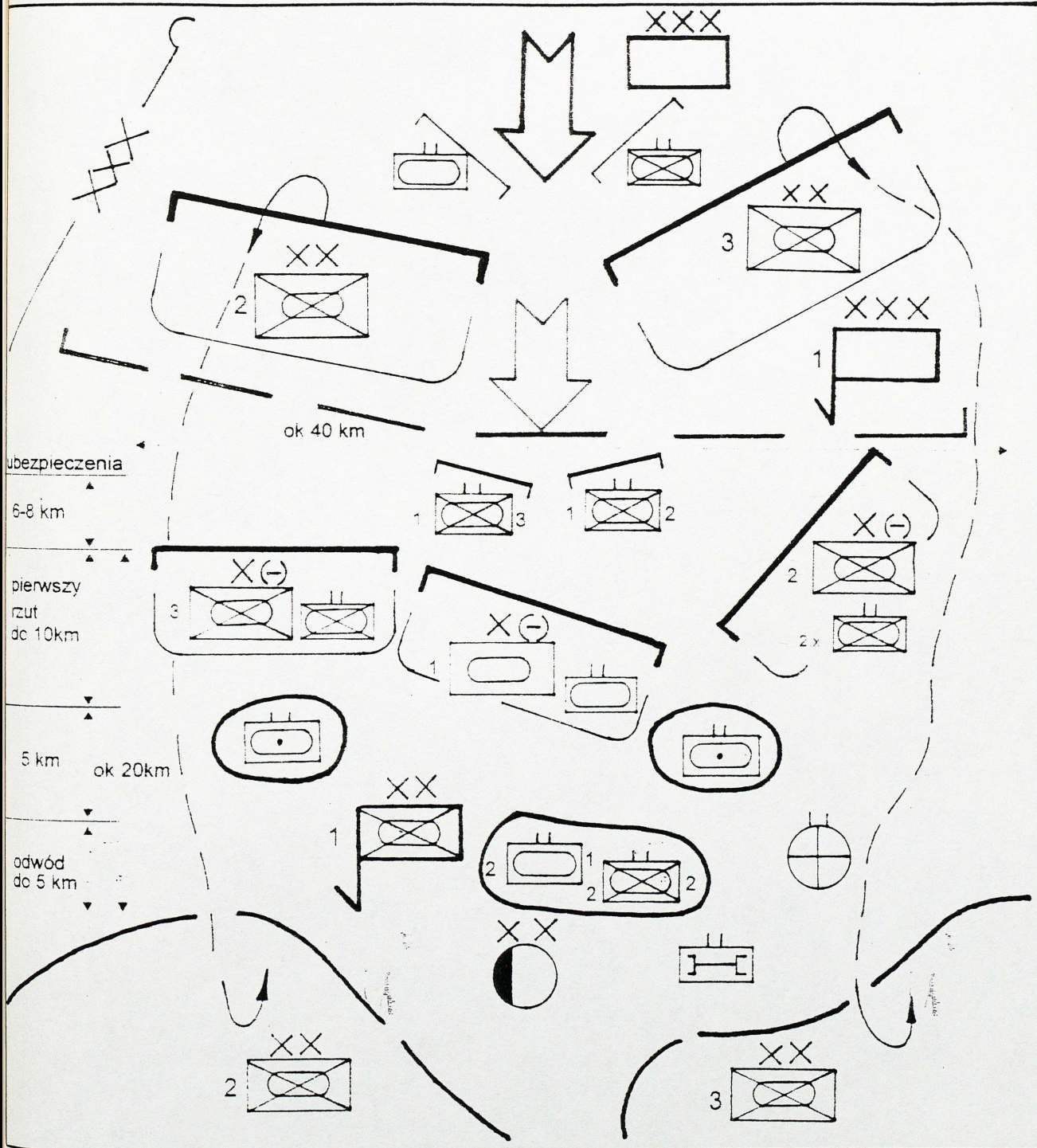
Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia pk. "KLON-95" winny służyć doskonaleniu działań operacyjnych i taktycznych z uwzględnieniem ich wielowariantowości.

MIEJSCE I ROLA DYWIZJI DRUGIEGO RZUTU W OBRONIE ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

UGRUPOWANIE OBRONNE DYWIZJI DRUGIEGO RZUTU KORPUSU

NATARCIE ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO (ODDZIAŁU) W FORMIE ZWROTÓW ZACZEPNYCH

